
Dávat a pak až brát

Dávat a pak až brát

RESPEKT

30.1.2012 Respekt Strana 13 Komentáře, autor: Marek Švehla
Ve sporu s univerzitami narazila vláda čelem do vlastní, pečlivě budované zdi

V Česku není skálopevným zvykem, aby se studenti vysokých škol bouřili proti vládě. Od toho jsou tu jiní. Jedna studentská generace se před dvaceti lety zasloužila o změnu režimu a její nástupci od té doby z nových poměrů tiše profitují. A když k tomu připočteme fakt, že čeští vysokoškoláci nejsou nijak zvlášť veřejně aktivní, či dokonce radikální, vychází nám poměrně logický rámec klidu, jenž na univerzitách až dosud panoval.

Házení melounů z balkonu Právnické fakulty UK na protest proti rozmařile utráceným milionům a hlavně zapojení studentů do demonstrací proti vládní reformě vysokého školství nese zprávu, že se něco mění. O výdrži téhle revolty sice můžeme mít pochybnosti, zvlášť když k ní původně trochu paradoxně vyzvali akademičtí funkcionáři, na hlavním problému to ale nic nemění: měla by vláda protlačit svoje plány silou, nebo spíš ustoupit?

Teoreticky by to šlo

Reforma univerzit se v Česku poměrně usilovně připravuje celých šest let, co je u moci pravice. Kromě argumentů, které zřejmě ještě nikoho do ulic nevyhnaly, jako je zvýšení kvality škol, lepší propojení učitelů a absolventů s Evropou atd., byla hlavním důvodem snaha dodat vysokým školám pro další rozvoj, zvyšování počtu míst a kvality studia více peněz. To je alfa a omega všech reforem, vysokoškolskou nevyjímaje. Proto se měl měnit systém řízení univerzit, posilovat levnější a praktičtější bakalářské programy na úkor pro leckoho příliš dlouhých magisterských, proto se mělo zavádět školné.

Tohle se říkalo už před čtyřmi lety, kdy rektori vyrukovali s odhadem, že na provoz potřebují dvacet miliard korun navíc. Přitom ani dnes nikdo očividně nepochybuje o tom, že univerzitám peníze na potřebný posun kvality chybějí. Ještě jasnější je, že od státu v dohledné době výrazně víc peněz nedostanou. Obecně vzato je tedy zřejmé, že reforma je třeba. Praxe je však složitější. Žádná reforma se nepřivádí k životu ve skleníku, záleží na okolnostech či reprezentantech moci, kteří změny zavádějí. A tady tahá Nečasova vláda evidentně za kratší konec provazu.

Na víc než padesátistránkovém věcném záměru z dílny ministerstva školství je trochu podezřelé, že nejdůležitější se v ní probírá pasáž o vztahu univerzit a státu. Přesněji řečeno, jak by se univerzity měly vzdát části své autonomie a odevzdat se víc do rukou státního dohledu. To také budí nejvíc vášni. Důležité kompetence by měly přejít z akademických senátů, v nichž nyní hrají zásadní roli studenti, na správní rady (už bez studentů), které by měly schvalovat statut, dlouhodobý záměr a především rozpočet školy.

Je evidentní, že správní rady jsou cestou, jak stát, firmy nebo různé lobby posílí svůj vliv na chod univerzity. Zvlášť v regionech, kde každý každého zná a protlačit se do vedení univerzity tak nebude pro šéfa velké firmy těžké, to může hrát velkou roli. V principu ale nemusí jít o nic špatného. Vliv lidí z veřejné sféry jinde ve světě funguje, a proč tedy hned podléhat paranoii, že tu chce každý všechno vytunelovat, ukrást, zneužít? Jak jinak vytvářet spolehlivé, fungující instituce, než že pro ně vymyslíme pravidla a dáme jim šanci vzniknout? Navíc jak už řada více umírněných akademických funkcionářů tuší, větší veřejná kontrola výměnou za více peněz nemusí být pro univerzity až tak špatný obchod.

Ne silou

Rektoři brojící proti reformě však evidentně uvažují jinak. Co když místo veřejné kontroly jde spíš o dobytí dalších území pro stranické sekretariáty? A kdo zaručí univerzitám více peněz? Věcný záměr reformy je v tomto ohledu dost nejasný. Nevysvětluje posilování bakalářských oborů a nerozebírá možnosti kolem školného, které je samo o sobě sporné.

Hlavní problém pak je, že se vše rodí v podmínkách očividně nedůvěry. Nejde přitom jen o slabého ministra školství Josefa Dobeše, který se drží ve funkci zřejmě už jen silou neviditelné ruky Hradu. Jde o pravici jako takovou a nelze se divit, že jí univerzitní činovníci nevěří. ODS a spol. vedou řeči o malé roli státu a přitom poměrně důkladně (více

či méně ve spolupráci s levicí) opanují všechno, co přináší prebendy, moc, vliv. Nezdravě to praktikují všude, kde by se naopak měli držet stranou - ve státní správě, justici, různých kontrolních institucích. Politické strany a její exponenti se bez skrupulí rozlezli všude, kde to jen šlo. Nemůžeme se teď tedy divit akademikům, že se vlivu politických sekretariátů brání. Jde o logickou, a z pohledu celého státu dokonce zdravou reakci.

Nečasova vláda tomu může čelit různými způsoby, včetně těch silových. Nejlepší by však bylo, kdyby politici zkusili akademiky a další přesvědčit činy, že jim nejde jen o dobývání dalšího území, ale že se umějí i lecčeho vzdát. Proč se třeba vláda nepustí do reformy drahé a špatně fungující státní správy spojené se schválením zákona o státní službě, když je to možná v tuto chvíli důležitější než řešit, kdo bude řídit vysoké školy?

Vládní strany by se tedy neměly snažit odpor akademiků přetlačit silou a arogantními projevy, ale vzít je jako lekci, která nakonec může vést k tomu, bez čeho se žádní reformátoři neobejdou - vytváření atmosféry důvěry. V praxi to znamená prvotně uplatnit kreativitu v oblastech, kde se politické strany moci a vlivu zbavují ve prospěch nepolitických mechanismů. To, že první na řadě je dotažení slibně rozjeté reformy státního zastupitelství, není ani třeba rozvádět.